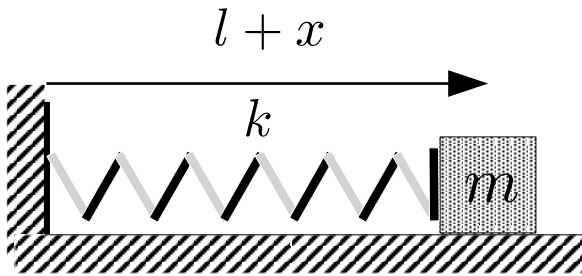

جلسه پيستم

مکانیک تحلیلی

محمدرضا مظفري
گروه فیزیک، دانشکده علوم پایه
دانشگاه قم
اسفند ۹۸

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$V(x) = \frac{1}{2}kx^2$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل : } \frac{dV}{dx} = 0$$

$$F_x = -\frac{dV}{dx} = -kx \quad (\text{نیروی بازگرداننده})$$

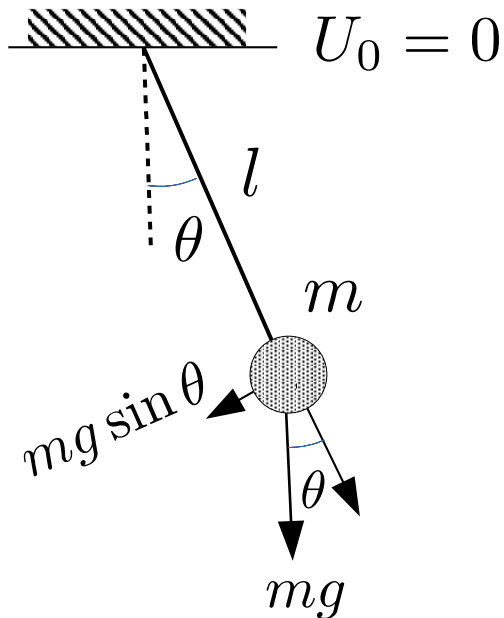
$$\frac{dV}{dx} = kx = 0$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل : } x = 0$$

از مباحث فیزیک ۱

$$\text{نقطه‌ی تعادل پایدار : } x = 0$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$V(\theta) = -mgl \cos \theta$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل : } \frac{dV}{d\theta} = 0$$

$$\tau_{\theta} = -\frac{dV}{d\theta} = -mgl \sin \theta \quad (\text{گشتاور نیروی بازگرداننده})$$

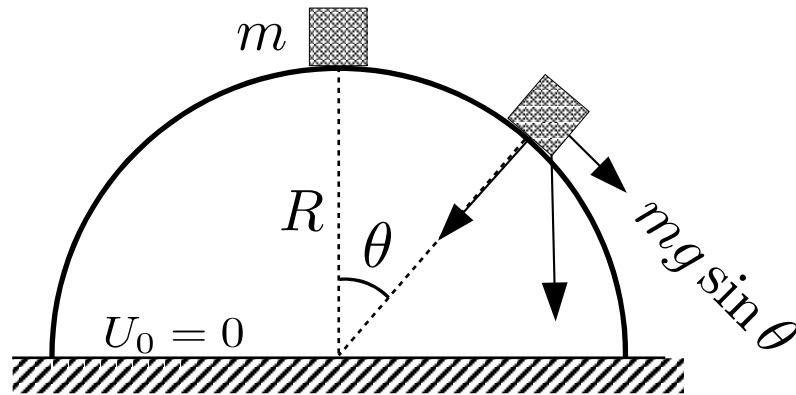
$$\frac{dV}{d\theta} = mgl \sin \theta = 0 \Rightarrow \theta = 0$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل : } \theta = 0$$

از مباحث فیزیک ۱

$$\text{نقطه‌ی تعادل پایدار : } \theta = 0$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$V(\theta) = mgR \cos \theta$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل : } \frac{dV}{d\theta} = 0$$

$$\tau_{\theta} = -\frac{dV}{d\theta} = mgR \sin \theta \quad (\text{گشتاور نیروی بازگرداننده})$$

$$\frac{dV}{d\theta} = -mgR \sin \theta = 0 \Rightarrow \theta = 0$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل : } \theta = 0$$

از مباحث فیزیک ۱

$$\text{نقطه‌ی تعادل ناپایدار : } \theta = 0$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

برای یک سیستم پایستار

$$V = V(q)$$

نیرو یا گشتاور نیروی وارد بر سیستم برابر صفر می‌شوند $\left(\frac{dV}{dq}\right)_{q=q_0} = 0$

$$V(q) = V(q_0) + \left(\frac{dV}{dq}\right)_{q_0} (q - q_0) + \frac{1}{2!} \left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} (q - q_0)^2 + \dots$$

$$\left(\frac{dV}{dq}\right)_{q=q_0} = 0 \implies V(q) = V(q_0) + \frac{1}{2!} \left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} (q - q_0)^2 + \dots$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

برای یک سیستم پایستار

$$V = V(q)$$

نیرو یا گشتاور نیروی وارد بر سیستم برابر صفر می‌شوند $\left(\frac{dV}{dq}\right)_{q=q_0} = 0$

$$V(q) = V(q_0) + \frac{1}{2!} \left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} (q - q_0)^2 + \dots$$

$$V(q_0) = 0 : V(q) = \frac{1}{2!} \left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} (q - q_0)^2 + \dots$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

برای یک سیستم پایستار

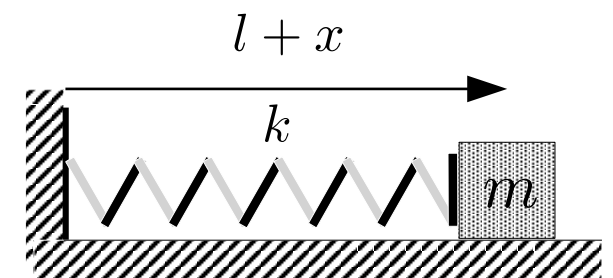
$$V = V(q)$$

نیرو یا گشتاور نیروی وارد بر سیستم برابر صفر می‌شوند $\left(\frac{dV}{dq}\right)_{q=q_0} = 0$

$$V(q) = \frac{1}{2!} \left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} (q - q_0)^2 + \dots$$

$$F_q = -\frac{dV(q)}{dq} = -\left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} (q - q_0)$$

تعداد پایدار $k = \left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} > 0 \implies$ ثابت فنر

$$F_x = -\frac{dV}{dx} = -kx$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

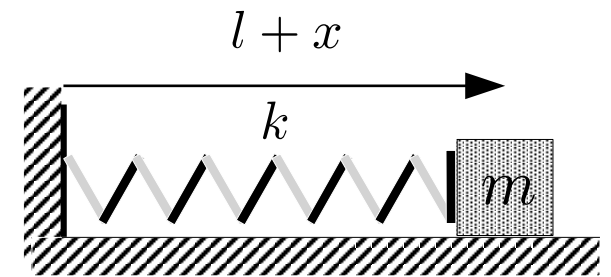
برای یک سیستم پایستار

$$V = V(q)$$

نیرو یا گشتاور نیروی وارد بر سیستم برابر صفر می‌شوند $\left(\frac{dV}{dq}\right)_{q=q_0} = 0$

تعداد پایدار $k = \left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} > 0 \implies$ ثابت فنر

$$\omega_0 \propto \sqrt{\left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0}}$$

$$\omega_0 = \sqrt{\frac{k}{m}}$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

برای یک سیستم پایستار

$$V = V(q)$$

نیرو یا گشتاور نیروی وارد بر سیستم برابر صفر می‌شوند $\left(\frac{dV}{dq}\right)_{q=q_0} = 0$

$$V(q) = \frac{1}{2!} \left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} (q - q_0)^2 + \dots$$

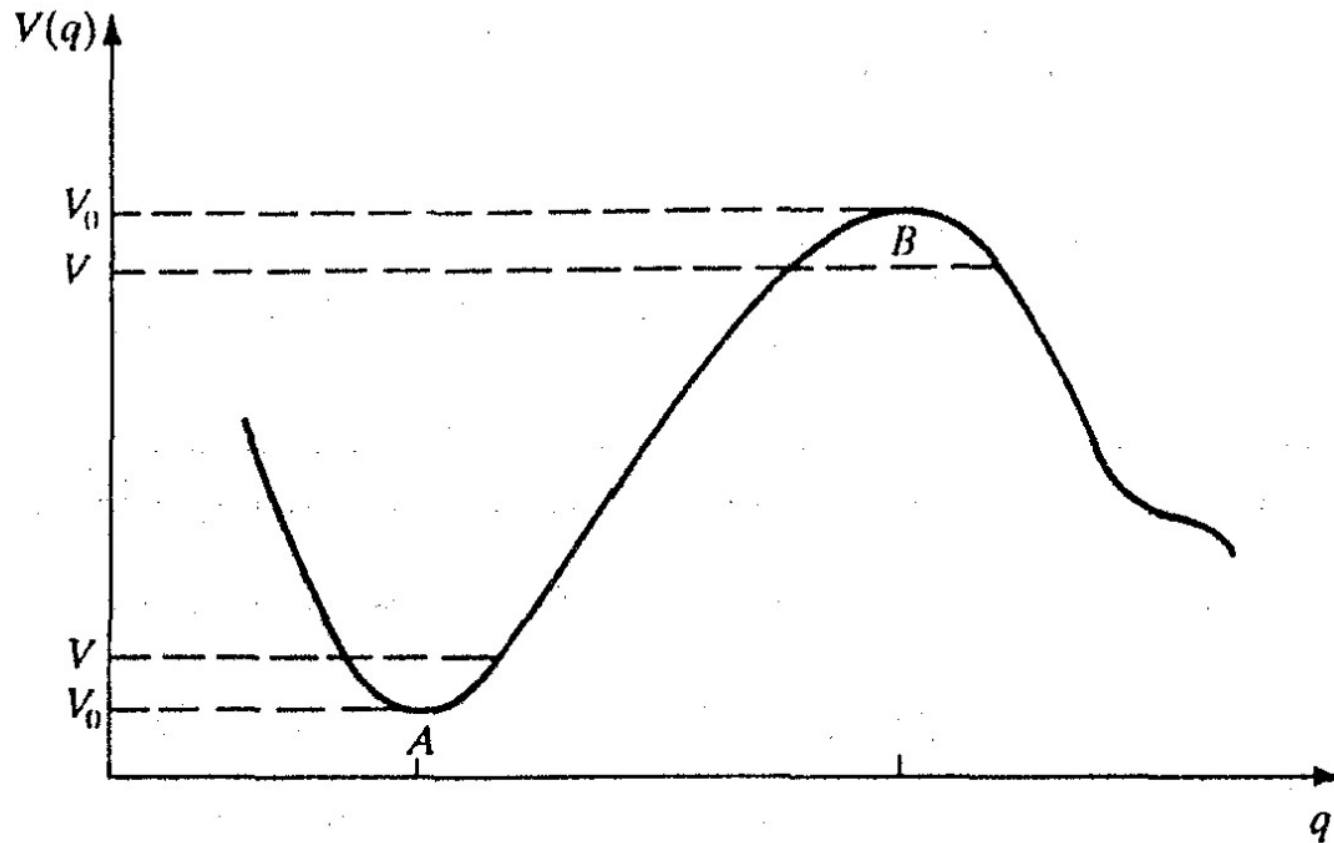
$$F_q = -\frac{dV(q)}{dq} = -\left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} (q - q_0)$$

$$\left(\frac{d^2V}{dq^2}\right)_{q_0} < 0 \quad \Rightarrow \quad \text{تعادل ناپایدار}$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

برای یک سیستم پایستار

$$V = V(q)$$

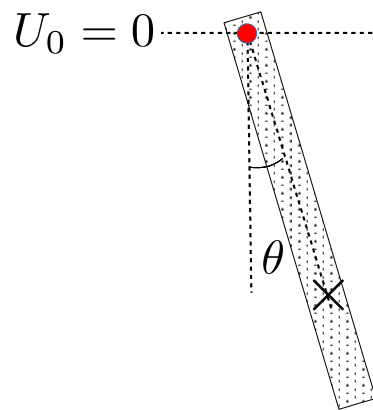
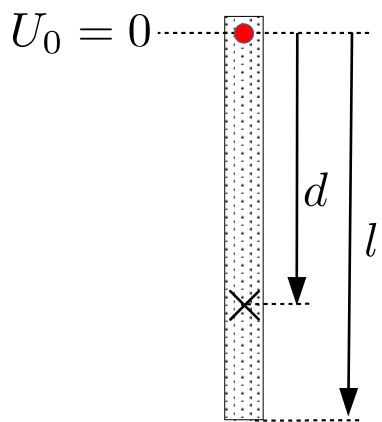
دینامیک سیستم‌های نوسانی

نقطه‌ی تعادل : $\frac{dV}{d\theta} = 0$

$$\frac{dV}{d\theta} = mgd \sin \theta = 0 \Rightarrow \theta = 0$$

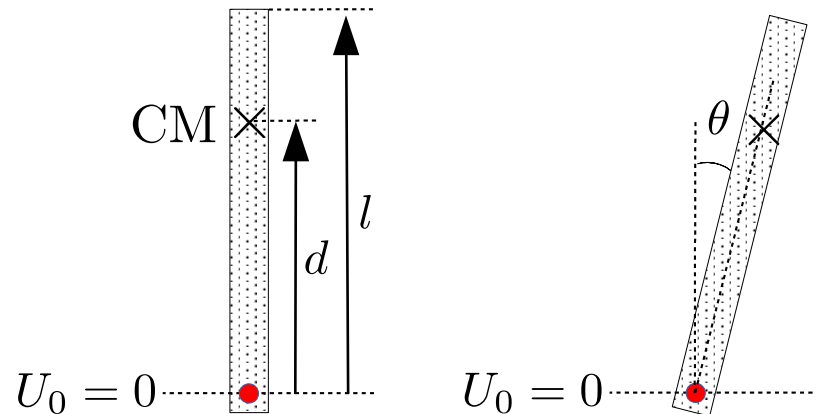
$$\left(\frac{d^2V}{d\theta^2}\right)_{\theta=0} = mgd \cos \theta|_{\theta=0} = mgd > 0$$

$\theta = 0$ نقطه‌ی تعادل پایدار

$$V(\theta) = -mgd \cos \theta$$

$$V(\theta) = mgd \cos \theta$$

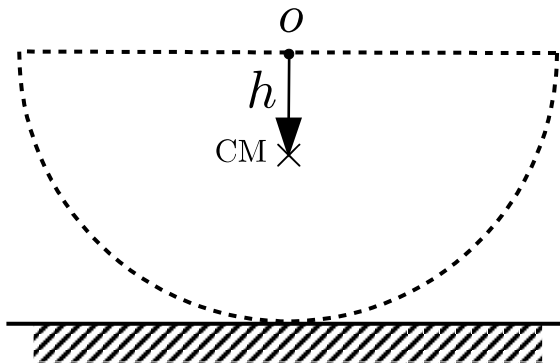
نقطه‌ی تعادل : $\frac{dV}{d\theta} = 0$

$$\frac{dV}{d\theta} = -mgd \sin \theta = 0 \Rightarrow \theta = 0$$

$$\left(\frac{d^2V}{d\theta^2}\right)_{\theta=0} = -mgd \cos \theta|_{\theta=0} = -mgd < 0$$

$\theta = 0$ نقطه‌ی تعادل ناپایدار

دینامیک سیستم‌های نوسانی

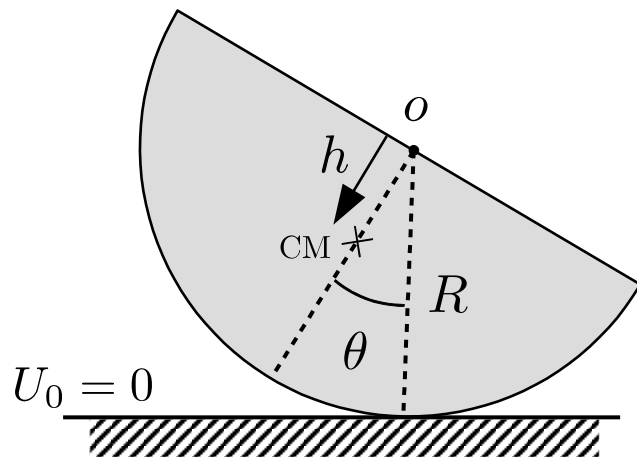
$$V(\theta) = mg(R - h \cos \theta)$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل : } \frac{dV}{d\theta} = 0$$

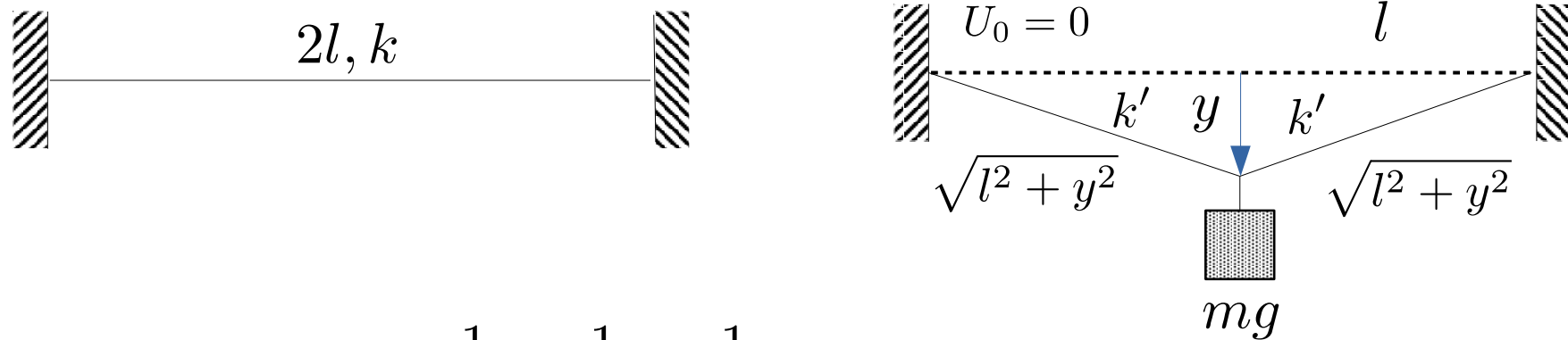
$$\frac{dV}{d\theta} = mgh \sin \theta = 0 \Rightarrow \theta = 0$$

$$\left(\frac{d^2V}{d\theta^2} \right)_{\theta=0} = mgh \cos \theta|_{\theta=0} = mgh > 0$$

$\theta = 0$ نقطه تعادل پایدار

دینامیک سیستم‌های نوسانی

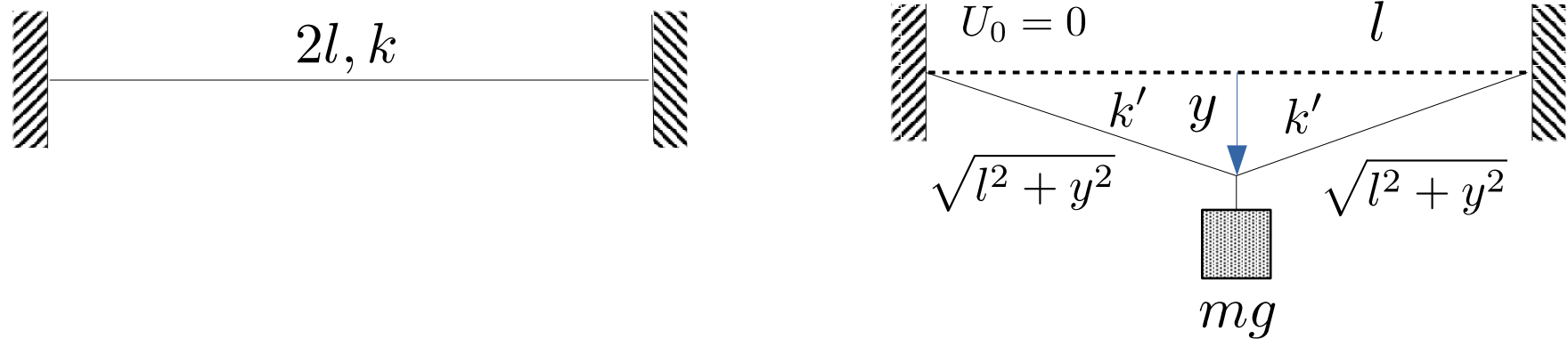
$$\frac{1}{k} = \frac{1}{k'} + \frac{1}{k'} \Rightarrow k' = 2k$$

$$V(y) = -mgy + \frac{1}{2}k'(\sqrt{l^2 + y^2} - l)^2 + \frac{1}{2}k'(\sqrt{l^2 + y^2} - l)^2$$

$$V(y) = -mgy + k(\sqrt{l^2 + y^2} - l)^2 + k(\sqrt{l^2 + y^2} - l)^2$$

$$V(y) = -mgy + 2k(\sqrt{l^2 + y^2} - l)^2$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

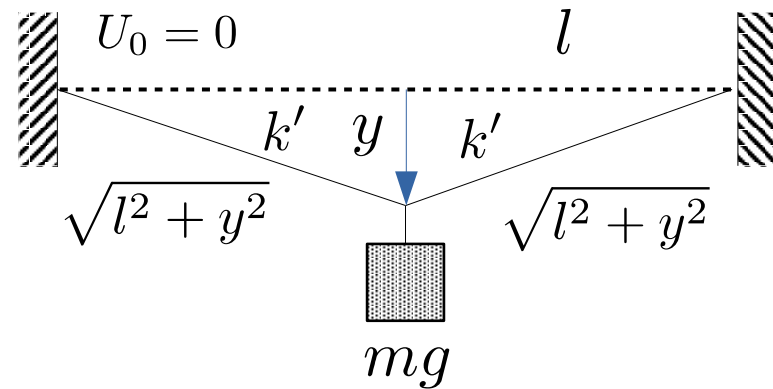
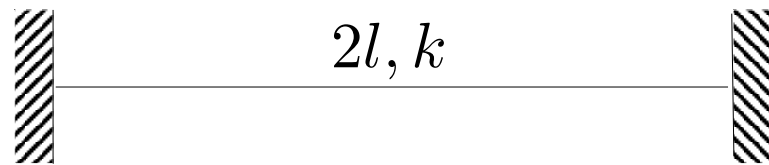

$$V(y) = -mgy + 2k(\sqrt{l^2 + y^2} - l)^2$$

$$V(y) = -mgy + 2k(y^2 - 2l\sqrt{l^2 + y^2} + 2l^2)$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل: } \frac{dV}{dy} = 0 \Rightarrow -mg + 2k(2y - 2ly(l^2 + y^2)^{-1/2}) = 0$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

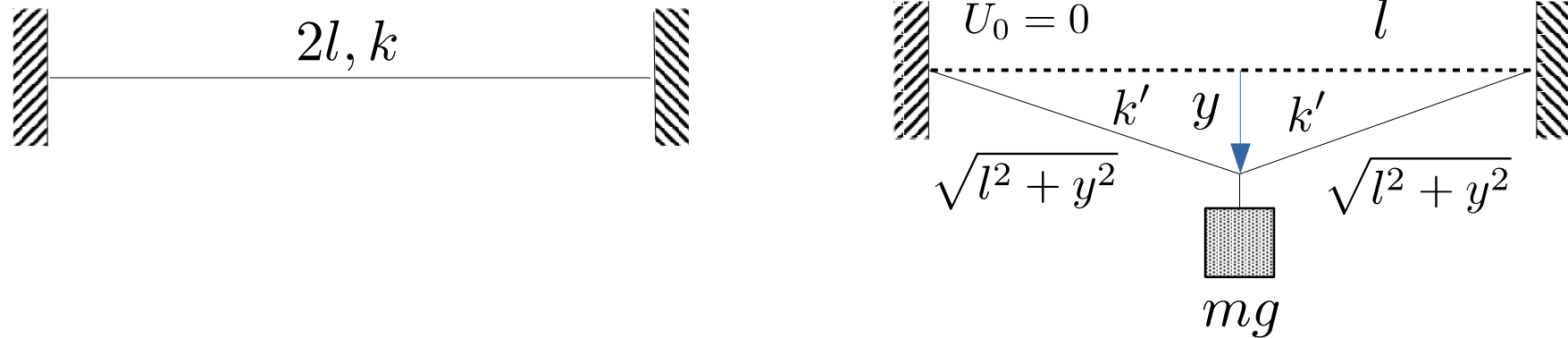

$$-mg + 2k \left(2y - \frac{2ly}{\sqrt{l^2 + y^2}} \right) = 0$$

$$-mg + 4kl \left(\frac{y}{l} - \frac{y}{l} \frac{1}{\sqrt{1 + \left(\frac{y}{l}\right)^2}} \right) = 0 \Rightarrow -\frac{mg}{4kl} + \left(\frac{y}{l} - \frac{y}{l} \frac{1}{\sqrt{1 + \left(\frac{y}{l}\right)^2}} \right) = 0$$

$$c = \frac{mg}{4kl}, \quad x = \frac{y}{l}, \quad -c + x \left(1 - \frac{1}{\sqrt{1 + x^2}} \right) = 0$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

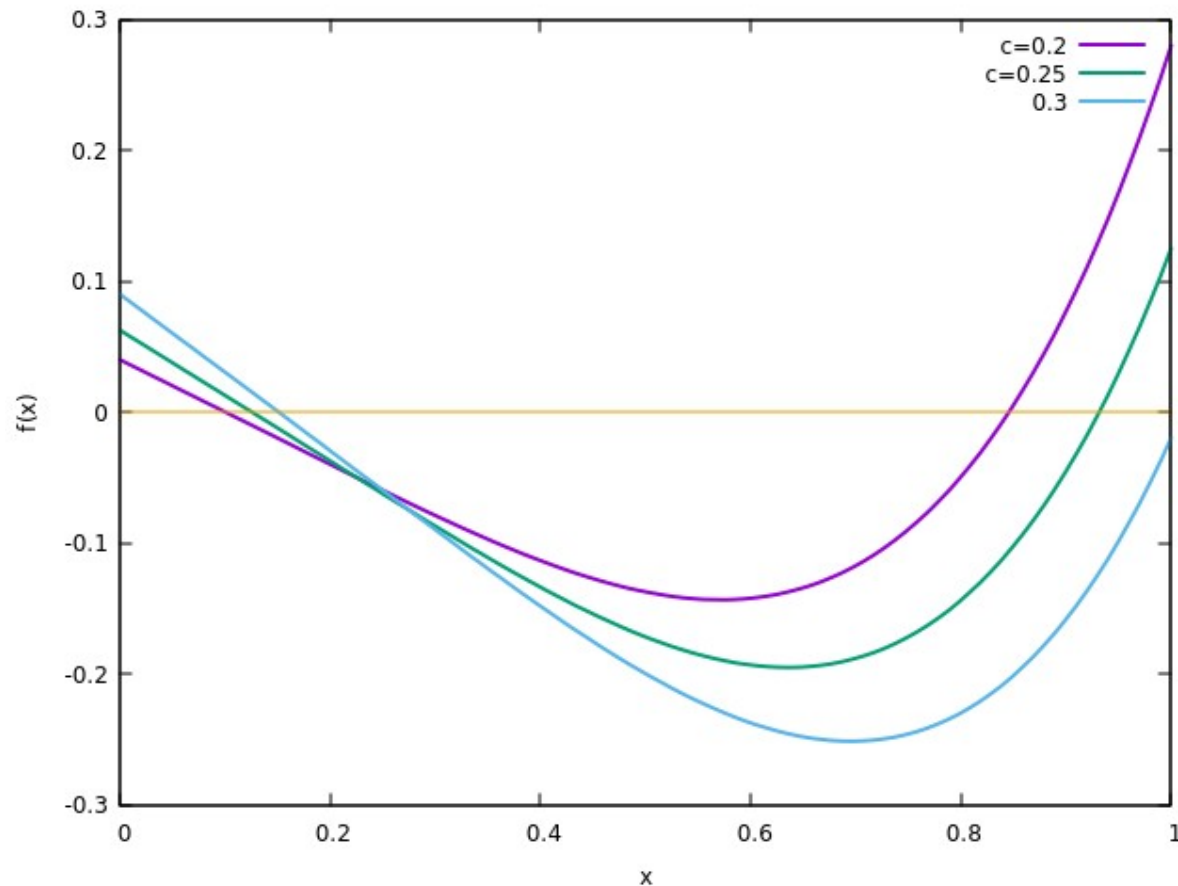
$$-c + x \left(1 - \frac{1}{\sqrt{1+x^2}} \right) = 0 \Rightarrow (x-c)^2 = \frac{x^2}{1+x^2} \Rightarrow (x-c)^2(1+x^2) = x^2$$

$$f(x) = x^4 - 2cx^3 + c^2x^2 - 2cx + c^2 = 0$$

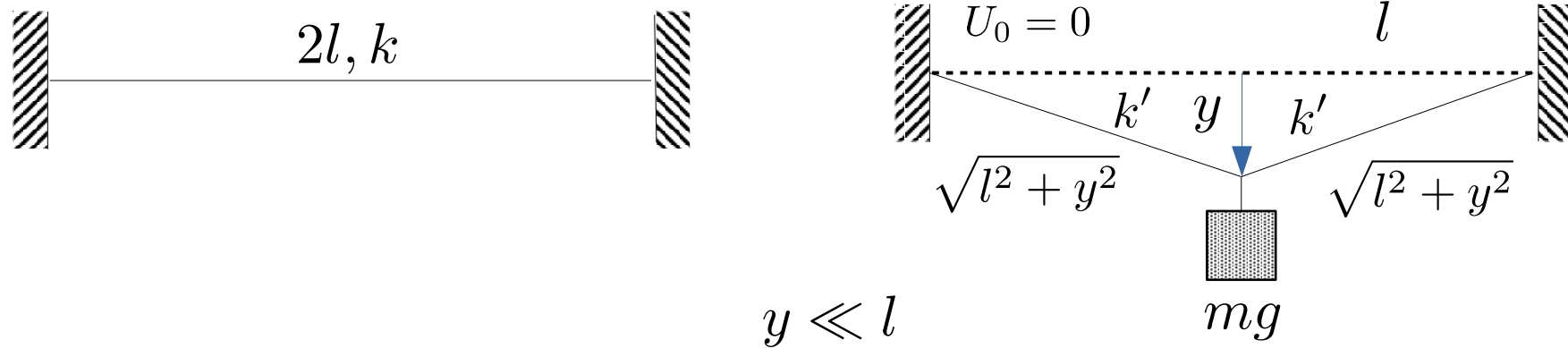
$$m = 1\text{kg}, g = 10\text{m/s}^2, l = 1\text{m}, k = 10\text{N/m}, c = \frac{mg}{4kl} = 0.25$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$f(x) = x^4 - 2cx^3 + c^2x^2 - 2cx + c^2 = 0, \quad c = 0.25$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

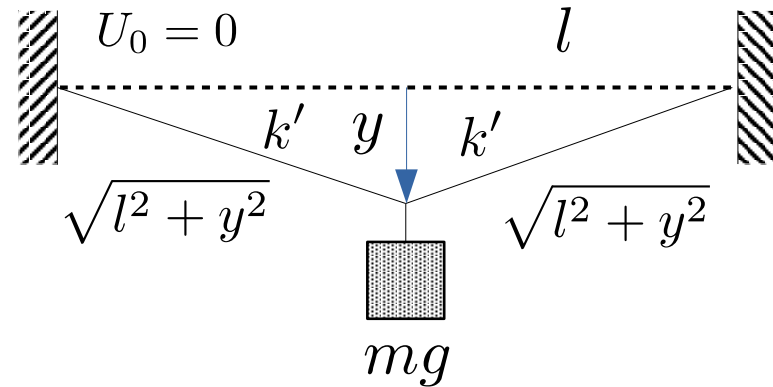
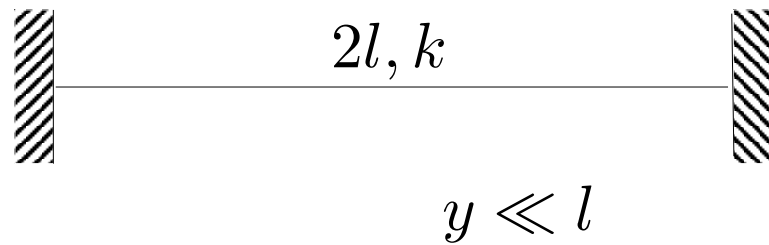

$$V(y) = -mgy + 2k(y^2 - 2l\sqrt{l^2 + y^2}) = -mgy + 2k \left(y^2 - 2l^2 \sqrt{1 + \frac{y^2}{l^2}} \right)$$

$$V(y) \simeq -mgy + 2k \left(y^2 - 2l^2 \left[1 + \frac{1}{2} \left(\frac{y}{l} \right)^2 - \frac{1}{8} \left(\frac{y}{l} \right)^4 \right] \right)$$

$$V(y) \simeq -mgy - 4kl^2 \left[1 - \frac{1}{8} \left(\frac{y}{l} \right)^4 \right] = -mgy + \frac{k}{2l^2} y^4 - 4kl^2$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

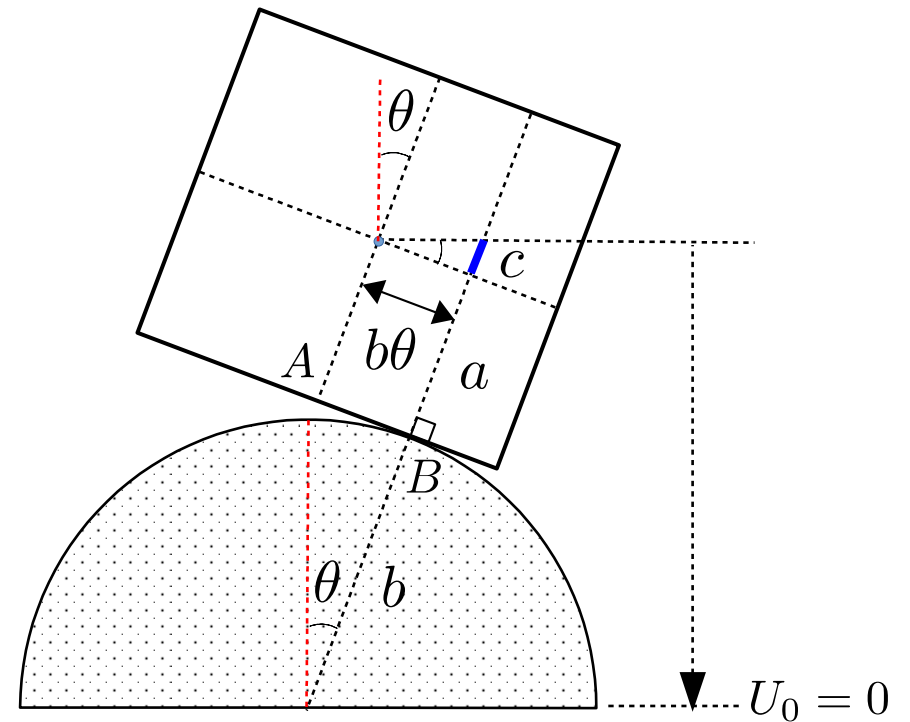
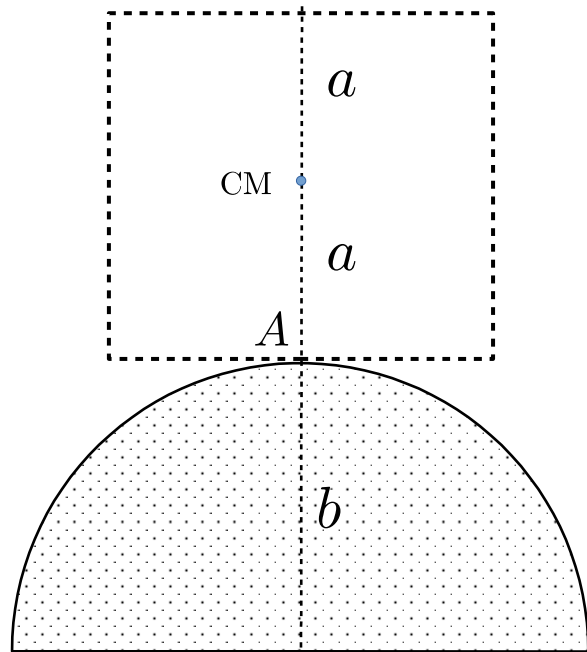
$$V(y) \simeq -mgy + \frac{k}{2l^2}y^4 - 4kl^2$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل : } \frac{dV}{dy} = 0 \Rightarrow -mg + \frac{2k}{l^2}y^3 = 0 \Rightarrow y_0 = \left(\frac{mgl^2}{2k}\right)^{1/3}$$

$$\left(\frac{d^2V}{dy^2}\right)_{y_0} = \frac{6k}{l^2}y_0^2 = \frac{6k}{l^2}\left(\frac{mgl^2}{2k}\right)^{2/3}$$

$$V(y) \simeq \frac{1}{2}6k\frac{y_0^2}{l^2}(y - y_0)^2, \quad \mathcal{L} = \frac{1}{2}m\dot{y}^2 - \frac{1}{2}6k\frac{y_0^2}{l^2}(y - y_0)^2, \quad \omega = \left(\frac{y_0}{l}\right)\sqrt{\frac{6k}{m}}$$

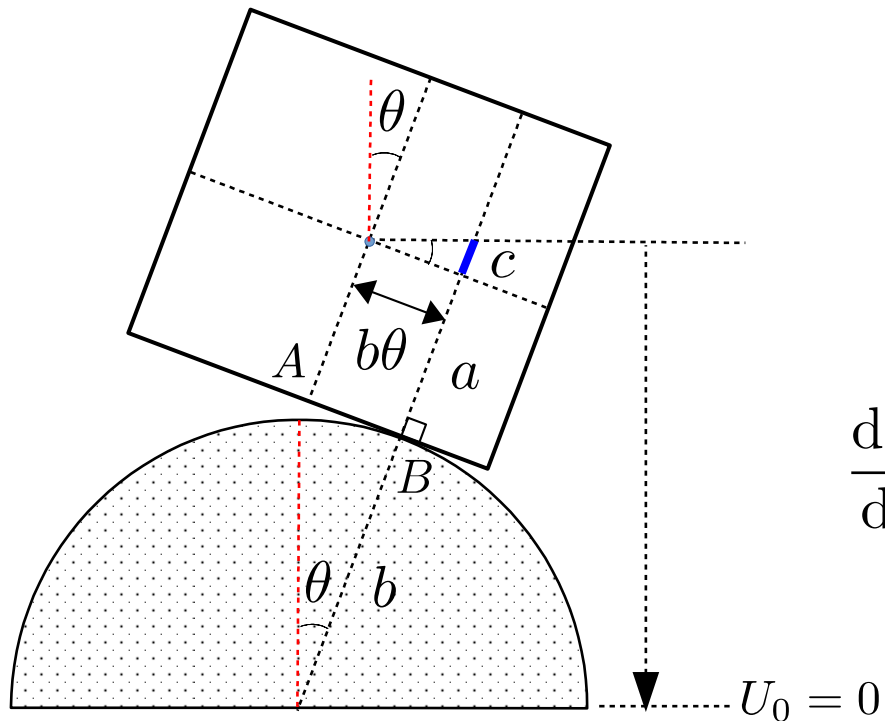
دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$\begin{cases} V(\theta) = mg(a + b + c) \cos \theta \\ \tan \theta = \frac{c}{b\theta} \Rightarrow c = b\theta \tan \theta \end{cases}$$

$$\Rightarrow V(\theta) = mg[(a + b) \cos \theta + b\theta \sin \theta]$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$V(\theta) = mg[(a + b) \cos \theta + b\theta \sin \theta]$$

$$\text{نقطه‌ی تعادل : } \frac{dV}{d\theta} = 0$$

$$\frac{dV}{d\theta} = mg[-(a + b) \sin \theta + b \sin \theta + b\theta \cos \theta] = 0$$

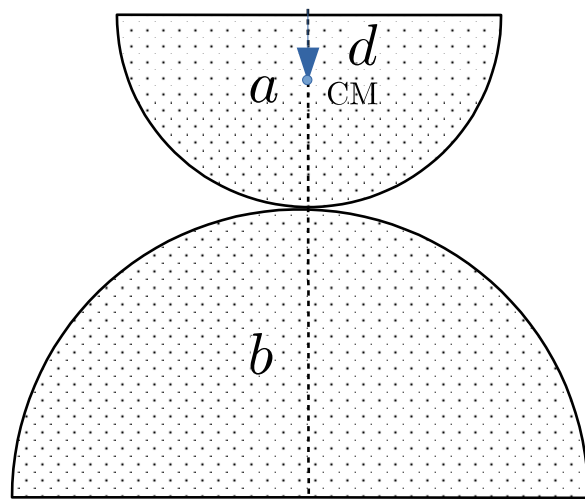
$$\Rightarrow \theta = 0 \quad \text{نقطه تعادل}$$

$$\left(\frac{d^2V}{d\theta^2}\right)_{\theta=0} = mg[-(a + b) \cos \theta + 2b \cos \theta - b\theta \sin \theta]_{\theta=0} = -a + b$$

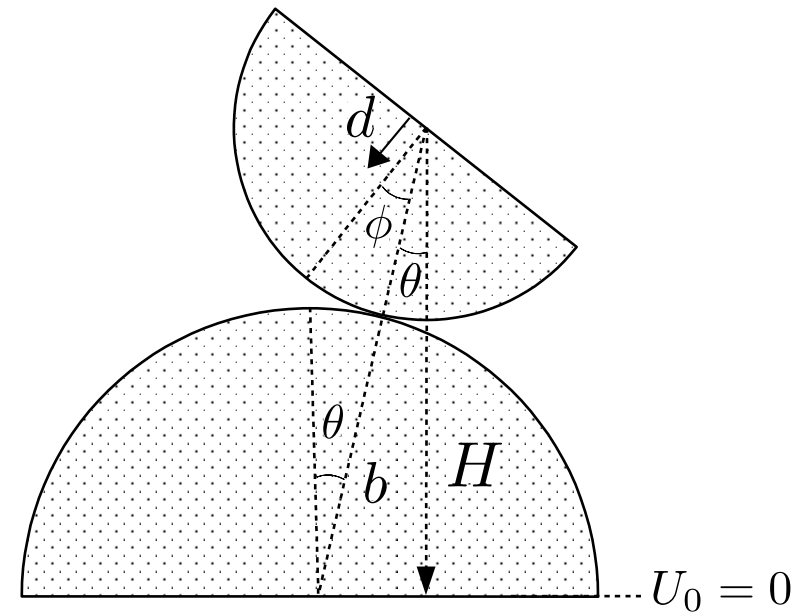
$$\text{تعادل پایدار } -a + b > 0 \Rightarrow b > a$$

$$\text{تعادل ناپایدار } -a + b < 0 \Rightarrow b < a$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

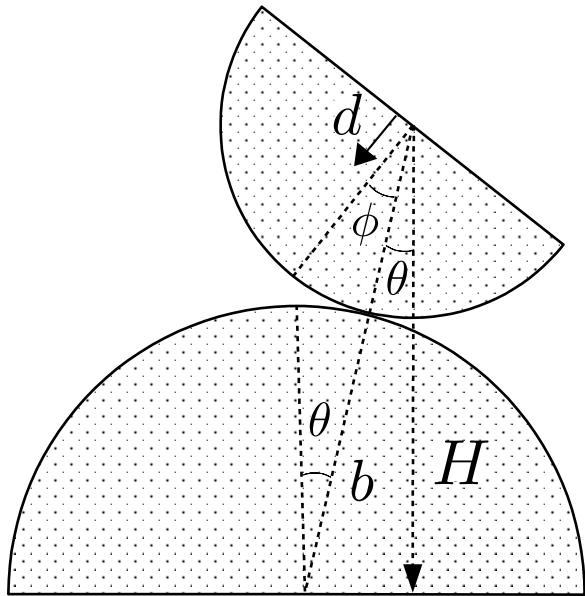

$$d = \frac{3a}{8}$$

$$\begin{cases} H = (a + b) \cos \theta \\ a\phi = b\theta \\ V = mg[H - d \cos(\theta + \phi)] \end{cases} \Rightarrow V = mg \left[(a + b) \cos \theta - \frac{3a}{8} \cos \left(\theta + \frac{b\theta}{a} \right) \right]$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$V = mg \left[(a + b) \cos \theta - \frac{3a}{8} \cos \left(\theta + \frac{b\theta}{a} \right) \right]$$

نقطه‌ی تعادل : $\frac{dV}{d\theta} = 0$

$$\frac{dV}{d\theta} = mg \left[-(a + b) \sin \theta + \frac{3a}{8} \left(1 + \frac{b}{a} \right) \sin \left(\theta + \frac{b\theta}{a} \right) \right]$$

$\Rightarrow \theta = 0$ نقطه تعادل

$$\frac{d^2V}{d\theta^2} = mg \left[-(a + b) \cos \theta + \frac{3a}{8} \left(1 + \frac{b}{a} \right)^2 \cos \left(\theta + \frac{b\theta}{a} \right) \right]_{\theta=0} = \frac{(a + b)}{3a} (-5a + 3b)$$

تعالُد پایدار $-5a + 3b > 0 \Rightarrow b > \frac{5a}{3}$ تعالُد ناپایدار $-5a + 3b < 0 \Rightarrow b < \frac{5a}{3}$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

برای یک سیستم پایستار

$$V = V(\{q\})$$

نیوهای یا گشتاور نیروی‌های وارد
بر سیستم برابر صفر می‌شوند

$$\left(\frac{\partial V}{\partial q_k} \right)_{\{q^0\}} = 0, \quad k = 1, 2, \dots, n$$

$$k_{ij} = \left(\frac{\partial^2 V}{\partial q_i \partial q_j} \right)_{\{q^0\}}$$

$$V(\{q\}) = V_0 + \frac{1}{2!} \sum_{i,j}^n k_{ij} (q_i - q_i^0)(q_j - q_j^0) + \dots$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$k_{ij} = \left(\frac{\partial^2 V}{\partial q_i \partial q_j} \right)_{\{q^0\}}, \quad V(\{q\}) = V_0 + \frac{1}{2!} \sum_{i,j}^n k_{ij} (q_i - q_i^0)(q_j - q_j^0) + \dots$$

سیستمی با دو درجه آزادی:

$$V(\{q\}) = V_0 + \frac{1}{2} [k_{11}(q_1 - q_1^0)^2 + k_{12}(q_1 - q_1^0)(q_2 - q_2^0) + k_{21}(q_2 - q_2^0)(q_1 - q_1^0) + k_{22}(q_2 - q_2^0)^2]$$

$$V(\{q\}) = V_0 + \frac{1}{2} \begin{bmatrix} q_1 - q_1^0 & q_2 - q_2^0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} k_{11} & k_{12} \\ k_{21} & k_{22} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} q_1 - q_1^0 \\ q_2 - q_2^0 \end{bmatrix}$$

$$\text{تعادل پایدار} \quad \begin{vmatrix} k_{11} & k_{12} \\ k_{21} & k_{22} \end{vmatrix} > 0$$

$$\text{تعادل ناپایدار} \quad \begin{vmatrix} k_{11} & k_{12} \\ k_{21} & k_{22} \end{vmatrix} < 0$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$k_{ij} = \left(\frac{\partial^2 V}{\partial q_i \partial q_j} \right)_{\{q^0\}}, \quad V(\{q\}) = V_0 + \frac{1}{2!} \sum_{i,j}^n k_{ij} (q_i - q_i^0)(q_j - q_j^0) + \dots$$

سیستمی با سه درجه آزادی:

$$V(\{q\}) = V_0 + \frac{1}{2} [k_{11}(q_1 - q_1^0)^2 + k_{12}(q_1 - q_1^0)(q_2 - q_2^0) + k_{13}(q_1 - q_1^0)(q_3 - q_3^0) \\ + k_{21}(q_2 - q_2^0)(q_1 - q_1^0) + k_{22}(q_2 - q_2^0)^2 + k_{23}(q_2 - q_2^0)(q_3 - q_3^0) \\ + k_{31}(q_3 - q_3^0)(q_1 - q_1^0) + k_{32}(q_3 - q_3^0)(q_2 - q_2^0) + k_{33}(q_3 - q_3^0)^2]$$

$$V(\{q\}) = V_0 + \frac{1}{2} \begin{bmatrix} q_1 - q_1^0 & q_2 - q_2^0 & q_3 - q_3^0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} k_{11} & k_{12} & k_{13} \\ k_{21} & k_{22} & k_{23} \\ k_{31} & k_{32} & k_{33} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} q_1 - q_1^0 \\ q_2 - q_2^0 \\ q_3 - q_3^0 \end{bmatrix}$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$k_{ij} = \left(\frac{\partial^2 V}{\partial q_i \partial q_j} \right)_{\{q^0\}}, \quad V(\{q\}) = V_0 + \frac{1}{2!} \sum_{i,j}^n k_{ij} (q_i - q_i^0)(q_j - q_j^0) + \dots$$

سیستمی با سه درجه آزادی:

$$V(\{q\}) = V_0 + \frac{1}{2} \begin{bmatrix} q_1 - q_1^0 & q_2 - q_2^0 & q_3 - q_3^0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} k_{11} & k_{12} & k_{13} \\ k_{21} & k_{22} & k_{23} \\ k_{31} & k_{32} & k_{33} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} q_1 - q_1^0 \\ q_2 - q_2^0 \\ q_3 - q_3^0 \end{bmatrix}$$

$$\text{تعادل پایدار} \quad \begin{vmatrix} k_{11} & k_{12} & k_{13} \\ k_{21} & k_{22} & k_{23} \\ k_{31} & k_{32} & k_{33} \end{vmatrix} > 0 \quad \text{تعادل ناپایدار} \quad \begin{vmatrix} k_{11} & k_{12} & k_{13} \\ k_{21} & k_{22} & k_{23} \\ k_{31} & k_{32} & k_{33} \end{vmatrix} < 0$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$V(x) = \frac{k}{2}x^2 + \frac{k^2}{x} \quad \text{مثال:}$$

$$\frac{dV}{dx} = 0 : \quad kx - \frac{k^2}{x^2} = 0 \Rightarrow x_0 = k^{1/3} \quad \text{نقطه تعادل}$$

$$\left(\frac{d^2V}{dx^2}\right)_{x_0} = k + \frac{2k^2}{x_0^3} = 3k > 0 \quad \text{تعادل پایدار}$$

$$V(x) \simeq V(x_0) + \frac{1}{2}3k(x - x_0)^2, \quad T = \frac{1}{2}m\dot{x}^2$$

$$\mathcal{L} = T - V = \frac{1}{2}m\dot{x}^2 - V(x_0) - \frac{3k}{2}(x - x_0)^2, \quad \frac{d}{dt} \left(\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial x}$$

$$m\ddot{x} = -3k(x - x_0) \Rightarrow \ddot{x} + \frac{3k}{m}x = \frac{3k}{m}x_0 \Rightarrow \omega = \sqrt{\frac{3k}{m}}$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$V(x, y) = k(x^2 + y^2 - 2bx - 4by)$$

مثال:

$$\begin{cases} \frac{\partial V}{\partial x} = 0 : & k(2x - 2b) = 0 \Rightarrow x = b \\ \frac{\partial V}{\partial y} = 0 : & k(2y - 4b) = 0 \Rightarrow y = 2b \end{cases} \quad \Rightarrow \quad (x_0, y_0) = (b, 2b) \quad \text{نقطه تعادل}$$

$$\begin{aligned} \left(\frac{\partial^2 V}{\partial x^2}\right)_{(x_0, y_0)} &= 2k, & \left(\frac{\partial^2 V}{\partial x \partial y}\right)_{(x_0, y_0)} &= 0 \\ \left(\frac{\partial^2 V}{\partial y \partial x}\right)_{(x_0, y_0)} &= 0, & \left(\frac{\partial^2 V}{\partial y^2}\right)_{(x_0, y_0)} &= 2k \end{aligned} \quad \Rightarrow \quad \begin{vmatrix} 2k & 0 \\ 0 & 2k \end{vmatrix} = 4k^2 > 0 \quad \text{تعادل پایدار}$$

$$V(x, y) \simeq V(x_0, y_0) + \frac{1}{2} \begin{bmatrix} x - x_0 & y - y_0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 2k & 0 \\ 0 & 2k \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x - x_0 \\ y - y_0 \end{bmatrix}$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$V(x, y) = k(x^2 + y^2 - 2bx - 4by) \quad \text{مثال:}$$

$$V(x, y) \simeq V(x_0, y_0) + \frac{1}{2}2k(x - b)^2 + \frac{1}{2}2k(y - 2b)^2$$

$$\mathcal{L} = \frac{1}{2}m\dot{x}^2 + \frac{1}{2}m\dot{y}^2 - V(x_0, y_0) - \frac{1}{2}2k(x - b)^2 - \frac{1}{2}2k(y - 2b)^2$$

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial x} \Rightarrow m\ddot{x} + 2kx = 2kx_0 \Rightarrow \ddot{x} + \frac{2k}{m}x = \frac{2kx_0}{m}, \quad \omega_x = \sqrt{\frac{2k}{m}}$$

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial \mathcal{L}}{\partial \dot{y}} \right) = \frac{\partial \mathcal{L}}{\partial y} \Rightarrow m\ddot{y} + 2ky = 2ky_0 \Rightarrow \ddot{y} + \frac{2k}{m}y = \frac{2ky_0}{m}, \quad \omega_y = \sqrt{\frac{2k}{m}}$$

دینامیک سیستم‌های نوسانی

$$V(x, y) = k(x^2 + y^2 - 2bx - 4by)$$

مثال:

$$V(x, y) = k(x^2 - 2bx + b^2) + k(y^2 - 4by + 4b^2) - kb^2 - k4b^2$$
$$= (x - b)^2 \qquad = (y - 2b)^2 \qquad = V_0$$

$$V(x, y) = \frac{1}{2}2k(x - b)^2 + \frac{1}{2}2k(y - 2b)^2 + V_0$$

$$\omega_x = \omega_y = \sqrt{\frac{2k}{m}}$$

$$V(x, y) = \frac{1}{2}m\omega_x^2(x - b)^2 + \frac{1}{2}m\omega_y^2(y - 2b)^2 + V_0$$